

23 Ιουλίου 2015

Αριθμ. Πρωτ.: 202782/28669/2015

Πληροφορίες:
Ε.Κουτρούμπα
Α.Μοσχοπούλου
Χ.Χατζή

Προς

- Γενικό Γραμματέα Δημόσιας Τάξης και ΠροΠΟ
κ. Δ. Αναγνωστάκη, fax 210 6911995
- Γενικό Γραμματέα Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής
κ. Β. Παπαδόπουλο, fax 213 1361388
- Γενικό Γραμματέα Ναυτιλίας
κ. Γ. Θεοδοκά, fax 210 4220774
- Γενικό Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας
κ. Τ. Μαυρόπουλο, fax 210 6915388
- Γραφείο Αν.Υπουργού Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, fax 2106917944
- Γραφείο Αν. Υπουργού Μετανάστευσης, fax 213 1364418
- Γραφείο Αν. Υπουργού Ναυτιλίας, fax 210 4220767
- Διευθυντή Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής
κ. Π. Νίκα, fax 210-9233119
- Κλαδάρχη Αλλοδαπών, Υποστράτηγο κα Ευ.Τσιριγώτη, fax 210 6991514
- Διευθυντή Δίωξης Παράνομης Μετανάστευσης
Ταξίαρχο Μενέλαο Κωστήρη, fax 210 6977811
- Αρχηγείο Λιμενικού Σώματος, fax 210 4191563, 210 4191561

ΘΕΜΑ: Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη από την επίσκεψή του σε χώρους κράτησης, υποδοχής και αρμόδιες υπηρεσίες για την παράτυπη είσοδο αλλοδαπών στις νήσους Λέσβο, Κω και Λέρο το διάστημα 16-17/6/2015 και 24-25/6/2015.

Αξιότιμοι/ες κύριοι/ες,

Με το παρόν έγγραφο, ο Συνήγορος του Πολίτη σας γνωστοποιεί τις βασικές διαπιστώσεις του από την επίσκεψη κλιμακίου του στις νήσους Λέσβο, Κω και Λέρο, σε χώρους κράτησης αλλοδαπών και αρμόδιες υπηρεσίες για την υποδοχή και διαχείριση των εισερχομένων μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας. Η μαζική εισροή μεταναστών ή/και προσφύγων από τα θαλάσσια σύνορα, σε αριθμούς που δημιουργούν αφεαυτών την ανάγκη ενός έκτακτου σχεδίου διαχείρισης από τους συναρμόδιους φορείς, περιπλέκει τα εγνωσμένα από καιρό προβλήματα διοικητικής διαχείρισης και χάραξης στρατηγικής για το μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα. Η παρέμβαση της Ανεξάρτητης Αρχής εν προκειμένω αποσκοπεί να φωτίσει κάποιες οργανωτικές πτυχές του φαινομένου προκειμένου να συμβάλει με κατά το δυνατόν λειτουργικές προτάσεις στον καλύτερο συντονισμό των συναρμόδιων υπηρεσιών, στην ορθολογική αντιμετώπιση των μαζικών εισροών στο νησί και στον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των εισερχομένων.

Ειδικότερα:

Το φαινόμενο της μαζικής εισροής μεταναστών και προσφύγων

Σημειώνουμε κατ'αρχάς ότι μαζική εισροή μεταναστών και προσφύγων στη Λέσβο είχε εμφανιστεί ήδη από το 2014. Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στατιστικά στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ.¹, στη Λέσβο το πρώτο δεκάμηνο του 2014 είχε εισέλθει παράτυπα τριπλάσιος αριθμός μεταναστών (10.419 συλλήψεις από αστυνομικές και λιμενικές αρχές) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2013 (3.309 συλλήψεις). Η εισροή στο νησί πλέον το 2015 προσέλαβε εκρηκτικές διαστάσεις: από 11.500 συνολικά το 2014 σε 23-24.000 αφίξεις μέχρι τα μέσα Ιουνίου 2015, σύμφωνα με τα στοιχεία της Αστυνομικής Διεύθυνσης Λέσβου.

Αντίστοιχα, στο νησί της Κω, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Αστυνομικής Διεύθυνσης Κω, ο αριθμός των εισερχομένων στο νησί αλλοδαπών μέσω θαλάσσης, από την αρχή του 2015 έως τον Ιούνιο 2015, έφθασε τους 10561, σε αντίθεση με το 2014 όπου έφθασαν στην Κω 3267 αλλοδαποί.

Αυξητικές εμφανίζονται οι ροές και στην Λέρο, όπου, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, της Β' Διεύθυνσης Αστυνομίας Δωδεκανήσου, από 2770 συνολικά το 2014 αφίξεις, μέχρι τον Ιούνιο 2015, αυτές είχαν ανέλθει στον αριθμό των 4048.

Οι εισερχόμενοι είναι κατά κύριο λόγο Αφγανοί, Σύροι και Πακιστανοί. Επιβεβαιώνεται συνεπώς ότι πρόκειται για ρεύμα εισόδου και από χώρες όπου οι διαφυγόντες δεν θα μπορούσαν με ασφάλεια να επιστρέψουν, (Συρία, Αφγανιστάν).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες², «Ο αριθμός των προσφύγων που φτάνουν στα ελληνικά νησιά εξακολουθεί να αυξάνεται, φτάνοντας ημερησίως κατά μέσο όρο τις 1.000 αφίξεις. Από την αρχή του έτους (έως τις 3 Ιουλίου), 77.100 άνθρωποι έφτασαν μέσω θαλάσσης στην Ελλάδα. Σχεδόν το 60% είναι πρόσφυγες από τη Συρία, ενώ οι υπόλοιποι έρχονται από το Αφγανιστάν, το Ιράκ, την Ερυθραία και τη Σομαλία. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει σήμερα μια πρωτοφανή προσφυγική κρίση».

Το πρώτο συμπέρασμα συνεπώς είναι ότι τα νησιά της Λέσβου, Κω και Λέρου δέχονται μεικτές ροές, προσφύγων και μεταναστών, σε αριθμούς που παρουσιάζουν μεγάλη αυξητική τάση από πέρυσι, ενώ το 2015 πλέον οι μαζικές αφίξεις έχουν πολλαπλασιαστεί, γεγονός που συνιστά τεράστιο πρόβλημα διαχείρισης από τις υπάρχουσες τοπικές δομές.

Η διοικητική διαχείριση των παράτυπα εισερχομένων. Η έλλειψη πρώτης υποδοχής. Η έλλειψη συντονιστικού σχεδίου σε τοπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με την αυτοψία της 16-17/6/15, κάθε στάδιο διαχείρισης των εισερχομένων παράτυπα στο νησί της Λέσβου επιβαρύνεται από την αδυναμία έγκαιρης αντιμετώπισης των αυξημένων αριθμών εισόδου προσώπων σε καθημερινή βάση. Οι διαδικασίες του Λιμενικού, το οποίο έχει την αρμοδιότητα σύλληψης και αρχικής καταγραφής, έχουν ένα πρώτο στάδιο αναμονής καταγραφής, σε ανεπαρκείς συνθήκες διαβίωσης στο λιμάνι και στον υπερκορεσμένο χώρο του Καρά Τεπέ σε σκηνές, αλλά και ένα προστάδιο κατά το οποίο ομάδες εξαθλιωμένων ανθρώπων που έχουν καταπλεύσει σε διάφορα σημεία του νησιού, προσπαθούν να φτάσουν, περπατώντας μεγάλες αποστάσεις, στις λιμενικές αρχές στην πρωτεύουσα για να καταγραφούν. Στη συνέχεια οδηγούνται με λεωφορεία στις εγκαταστάσεις του προαναχωρησιακού κέντρου στη Μόρια, το οποίο λειτουργεί ως κέντρο ταυτοποίησης για την επίσημη καταγραφή τους από την αστυνομία, η οποία διαρκεί περίπου 3 ημέρες. Η ΕΛΑΣ αδυνατεί με τα μέσα που έχει να καταγράψει πλέον των 350 ατόμων/ημέρα. Υπάρχει και εκεί προστάδιο, δηλαδή η παραμονή των αφικνουμένων σε σκηνές έξω από τον χώρο του προαναχωρησιακού κέντρου, πριν μπορέσουν να μπουν στις πτέρυγές του για καταγραφή. Ωστόσο υπάρχει πτέρυγα πρώτης Υποδοχής που το Υπουργείο Μετανάστευσης κρατά κλειστή όσο δεν μπορεί να λειτουργήσει πλήρως Κέντρο Πρώτης Υποδοχής! Και η κατάσταση επιδεινώνεται: Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, στις 13/07/2015 «Περισσότεροι από 3.000 πρόσφυγες ζουν αυτή τη στιγμή σε δυσμενείς συνθήκες στον αυτοσχέδιο καταυλισμό που έχει στηθεί στο Καρά Τεπέ, ενώ 1.000 άτομα μένουν σε σκηνές έξω από τις εγκαταστάσεις στη Μόρια. Υπάρχουν

¹ Δελτίο τύπου της 24-7-2014 εις www.astynomia.gr

² <http://www.unhcr.gr/nea/artikel/32f0d2e5a68b266cde1103ac63958311/i-ypati-armosteia-p-8.html>

ελλείψεις σε ιατροφαρμακευτική βοήθεια, τρεχούμενο νερό, εγκαταστάσεις υγιεινής και προστασία από τις υψηλές θερμοκρασίες.»

Στο τέλος της διαδικασίας, οδηγούνται στο λιμάνι για να φύγουν, οι Σύριοι με σημείωμα αναβολής απομάκρυνσης και όλοι οι άλλοι με προθεσμία 30 ημερών για οικειοθελή αναχώρηση από τη χώρα –ασχέτως εάν δεν μπορούν να επιστρέψουν με ασφάλεια στις χώρες καταγωγής τους. Την κινητή μονάδα πρώτης υποδοχής προσεγγίζουν όσοι οδηγούνται εκεί από τα όργανα της ΕΛΑΣ. Έχει παρατηρηθεί ακόμη και έγκυοι, ασθενείς ή υπερήλικες, να μην μπορούν να τύχουν περίθαλψης επειδή τυπικά δεν έχουν καταγραφεί από τη μονάδα πρώτης υποδοχής.

Παρόμοια ανεπαρκής διαχείριση των αυξημένου αριθμού προσώπων σε καθημερινή βάση, παρατηρείται στα νησιά της Κω και Λέρου.

Ειδικότερα, στην Κω, μετά την σύλληψη των αλλοδαπών από τις Λιμενικές Αρχές, τη σύνταξη της δικογραφίας και το πέρας του ποινικού σκέλους, αυτοί οδηγούνται στο Captain Elias, ένα εγκαταλελειμμένο κτίριο πρώην ξενοδοχείου, στην Λάμπη, 5 χλμ. έξω από την Κω. Το παραπάνω κτίριο έχει κατασχεθεί και παραχωρηθεί από την Τράπεζα Πειραιώς και λειτουργεί ως άτυπος χώρος προσωρινής στέγασης των αλλοδαπών, οι οποίοι διαμένουν εκεί, έως ότου καταγραφούν από τις Αστυνομικές Αρχές, χωρίς ωστόσο να έχουν αναλάβει την εποπτεία του τόσο οι Λιμενικές όσο και οι Αστυνομικές αρχές. Ο χώρος είναι ακατάλληλος για διαβίωση, δεν υπάρχει σύνδεση με ηλεκτρικό ρεύμα, ο βόθρος δεν έχει συνδεθεί με το δίκτυο αποχέτευσης και αδειάζει χάρις στην παρέμβαση των «Γιατρών χωρίς Σύνορα», οι οποίοι έχουν εγκαταστήσει στον εξωτερικό χώρο παροχές πόσιμου νερού, τουαλέτες και έξι ντους.

Αντίστοιχα, στο νησί της Λέρου, λειτουργεί ως προσωρινός χώρος φιλοξενίας, κτήριο μέσα στο οικόπεδο του νοσοκομείου Λέρου, το οποίο ονομάζεται «Βίλα Άρτεμις». Το κτίριο αυτό, ανήκει στο Υπουργείο Οικονομικών, ανακατασκευάστηκε από την Περιφέρεια, αλλά δεν παρελήφθη από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη για το οποίο αρχικά προοριζόταν ούτε από κάποια άλλη υπηρεσία. Η άρνηση ανάληψης της ευθύνης του φαίνεται ότι οφείλεται στις ελλείψεις του κτιρίου σε υποδομές (ρεύμα, νερό). Κατά το διάστημα της αυτοψίας, νερό παρείχε ο Δήμος με την εγκατάσταση ντεπόζιτου. Η αποχέτευση φέρεται να είναι επίσης προβληματική, ενώ το ρεύμα έχει συνδεθεί πρόχειρα με την παροχή παρακείμενου νοσοκομείου. Το κτίριο λειτουργεί ατύπως, κάθε φορά που έρχονται αλλοδαποί, με συντονισμό από τοπικό δίκτυο αλληλεγγύης, αφού έχει ληφθεί προφορική άδεια του εισαγγελέα, κατόπιν τηλεφωνικού αιτήματος του Λιμενικού. Φρουρείται δε από τις Λιμενικές Αρχές.

Εξάλλου, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ελλιπής στελέχωση των αστυνομικών και λιμενικών αρχών, καθώς και η ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή – για παράδειγμα στην Αστυνομική Διεύθυνση Κω, λειτουργεί μόνο ένα μηχάνημα για την ηλεκτρονική καταγραφή δακτυλικών αποτυπωμάτων των αλλοδαπών που καταγράφονται καθημερινά, το άλλο μηχάνημα είναι εκτός λειτουργίας- επιβαρύνουν ακόμη περισσότερο το σύστημα διαχείρισης των αλλοδαπών που εισρέουν στα νησιά αιχμής.

Το βασικό συμπέρασμα της αυτοψίας στα προαναφερόμενα νησιά είναι η πλήρης αντιστροφή των σταδίων της διαδικασίας του Ν.3907/11 που προβλέπει (άρθρ.13) ότι όλοι περνούν από διαδικασίες πρώτης υποδοχής για την άμεση καταγραφή, περίθαλψη, και διαπίστωση εάν τυχόν ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα –ασυνόδευτα παιδιά, έγκυοι, ασθενείς, υπερήλικες, αιτούντες άσυλο κλπ.

Στην Κω και στη Λέρο, μάλιστα, απουσιάζει οποιαδήποτε επίσημη κρατική υποδομή πρώτης υποδοχής για όσους περιμένουν να καταγραφούν, ενώ οι συνθήκες είναι δυσμενείς. Η απουσία της διοίκησης καλύπτεται άτυπα με τη χρήση κτιρίων ακατάλληλων για διαβίωση, των οποίων την εποπτεία δεν αναλαμβάνουν οι λιμενικές και αστυνομικές αρχές. Τα τοπικά δίκτυα αλληλεγγύης, μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως οι «Γιατροί χωρίς Σύνορα» και η Υπάτη Αρμοσθεία, καλύπτουν τα πραγματικά και σημαντικά κενά, τα οποία προκύπτουν σε θέματα καθημερινής συντήρησης των κτιρίων και διαχείρισης των αναγκών των αλλοδαπών, τόσο με τη συγκέντρωση και διανομή τροφίμων όσο και τη συγκέντρωση και διανομή κλινοσκεπασμάτων και ρούχων, καθώς και σε ζητήματα υγειονομικής περίθαλψης.. Η

διαφαινόμενη αδυναμία του κράτους να εκπληρώσει έστω και στοιχειώδεις λειτουργίες υποδοχής, μπορεί να πυροδοτήσει εκρηκτικά κοινωνικά φαινόμενα, ενώ η απροθυμία, σε πολλές περιπτώσεις, των τοπικών αρχών να συμβάλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος, δεν μπορεί να συνιστά δικαιολογία στην καθυστέρηση εφαρμογής του υφισταμένου θεσμικού πλαισίου για τις υπηρεσίες πρώτης υποδοχής.

Η βασική πρόταση του Συνηγόρου είναι **να λειτουργήσουν κέντρα πρώτης υποδοχής** στα νησιά που παρουσιάζουν ζητήματα αιχμής εισερχομένων αλλοδαπών και προσφύγων. Στη Λέσβο να ανοίξει άμεσα ο χώρος του κέντρου πρώτης υποδοχής αντί οι νεοεισερχόμενοι να συνωθούνται σε κακές συνθήκες στο λιμάνι, στο Καρά Τεπέ ή έξω από το συρματόπλεγμα του κέντρου κράτησης.

Να υπάρξει επίσης **α) συντονιστικό όργανο καθημερινής συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο και β) άμεσο επιχειρησιακό σχέδιο**, ενδεχομένως από τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, το οποίο να δεσμεύσει όλα τα συναρμόδια Υπουργεία και υπηρεσίες, ώστε να εξευρεθούν χώροι και να αντιμετωπιστούν οι άμεσες ανάγκες διαβίωσης των εισερχομένων.

Η έλλειψη πληροφόρησης των νεοεισερχομένων

Παράπλευρη απώλεια της μη εφαρμογής του νόμου για υπηρεσίες πρώτης υποδοχής, είναι η έλλειψη ενημέρωσης των εισερχομένων για τη διαδικασία που πρόκειται να ακολουθήσει, τον χρόνο που θα χρειαστεί και την κατάληξή της. Έτσι, δημιουργούνται ανησυχία και προστριβές, που, σε κάποιες περιπτώσεις, όπως αυτή της Λέσβου, οδηγούν σε έντονες διαμαρτυρίες και επεισόδια, όπως αυτά στη Λέσβο, στον Καρά Τεπέ και στο λιμάνι. Ο Συνήγορος έχει ήδη συστήσει προφορικά στις αρμόδιες αστυνομικές και λιμενικές αρχές να προλαμβάνονται τα επεισόδια με κατάλληλη ενημέρωση και να αποφεύγονται αντιδράσεις που οξύνουν περαιτέρω τα πνεύματα. Έχει σημασία επίσης να ακολουθείται σταθερή διαδικασία εκ μέρους των αρμοδίων αρχών. Στη μεν Κω οι αλλοδαποί, άλλοτε οδηγούνται κατά ομάδες στο λιμάνι με υπηρεσιακό σημείωμα να εμφανιστούν στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αθηνών για να καταγραφούν εκεί, άλλοτε αναμένουν στο εγκαταλελειμμένο ξενοδοχείο, σε δυσμενείς συνθήκες, προκειμένου να καταγραφούν από τις Αστυνομικές Αρχές. Στη δε Λέσβο, καταγράφονται επιτόπου αλλά η διαδικασία αργεί, ενώ στα μέσα Ιουνίου επελέγη άπαξ η λύση να μεταβούν (1200 άτομα, Σύριοι όχι μόνον με διαβατήρια αλλά και κατά δήλωση) στην Αθήνα (με θαλάσσια μεταφορά αμφιβόλου νομιμότητας, βλ. παρακάτω), έχοντας εφοδιαστεί με υπηρεσιακό σημείωμα να εμφανιστούν στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αθηνών για να καταγραφούν. Η πρακτική αυτή δημιούργησε προσδοκίες ότι θα επαναληφθεί σε όσους καθυστερούσαν να καταγραφούν στο νησί.

Συνεπώς, ο Συνήγορος προτείνει να υπάρχει ενιαία και μη αντιφατική αντιμετώπιση της διαδικασίας καταγραφής των νεοεισερχομένων στα νησιά αλλά και στοιχειώδης ενημέρωση για τη διαδικασία που θα ακολουθήσει σε κάθε στάδιο, σε γλώσσα που κατανοούν.

Το πρόβλημα της χρηματοδότησης

Στη Λέσβο, στην Κω, στη Σάμο και σε άλλα νησιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα αιχμής εισόδου αλλοδαπών, η προμήθεια κλινοσκεπασμάτων, ειδών προσωπικής υγιεινής, φαρμάκων κλπ., αντιμετωπίζεται από προσφορές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, από δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης, όπου υπάρχουν, και από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Η σίτιση στην Κω καλύπτεται επίσης, εκ των ενόντων, κατόπιν της εθελοντικής προσφοράς ξενοδόχων, με την ηθελημένη αποχή του κράτους. Ενώ σε άλλα Νησιά, όπως η Σάμος, ο Συνήγορος πληροφορήθηκε ότι τη σίτιση προσφέρει προσωρινά ο στρατός.

Το πρόβλημα φαίνεται να ξεκινά από τη σύνδεση της χρηματοδότησης αποκλειστικά με Ευρωπαϊκά Ταμεία, που διέπονται από συγκεκριμένους όρους χρηματοδότησης και προθεσμίες λήξης των προγραμμάτων, και δη του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής προς χρηματοδότηση δαπανών «κρατουμένων προς επιστροφή» σε προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης. Σημειώνεται ότι οι Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής χρηματοδοτούνται από το

Ευρωπαϊκό Ταμείο Εξωτερικών Συνόρων, το οποίο δεν δικαιολογεί τη στελέχωσή τους με μόνιμο προσωπικό.

Η χρηματοδότηση της σίτισης των εισερχομένων στη Λέσβο καλύπτεται από την ΕΛ.ΑΣ, βάσει και της ΚΥΑ (Β'118/2-11-2015) για την ίδρυση προαναχωρησιακών κέντρων (Π.Κ.). Σημειώνεται ότι καλύπτονται οι αλλοδαποί σε κάθε διοικητικό στάδιο, ασχέτως της τυπικής εισαγωγής τους ή μη στο Π.Κ. της Μόριας Λέσβου. Ωστόσο, η επί μήνες καθυστέρηση απόδοσης των σχετικών δαπανών τροφοδοσίας στους προμηθευτές, που οδήγησε στην δήλωση αδυναμίας τους στις αρχές Ιουλίου να καλύψουν τις σχετικές δαπάνες στο μέλλον, σε συνδυασμό αφενός με την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και αφετέρου με τον μεγάλο αριθμό των αλλοδαπών προς σίτιση στη Λέσβο, οδήγησε σε εκρηκτικές καταστάσεις, οι οποίες συνέπεσαν με την έκδοση της ΚΥΑ (Β'1287/29-6-2015) για την παράταση λειτουργίας και την ανάληψη δαπανών στα προαναχωρησιακά κέντρα από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Εξάλλου, η παράλειψη της παροχής σίτισης στους αλλοδαπούς, στη Κω, από τις αρμόδιες αρχές, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της παθογένειας του όλου συστήματος διαχείρισης. Ειδικότερα, στις Λιμενικές Αρχές, υπάρχει εγκεκριμένο κονδύλι σίτισης κρατούμενων, το οποίο διατίθεται όταν ο αριθμός των αλλοδαπών ήταν σχετικά μικρός και αυτοί κρατούνταν στο χώρο του Λιμεναρχείου. Στις σημερινές συνθήκες, όπου ο αριθμός των αλλοδαπών, οι οποίοι διαμένουν στο Captain Elias, μπορεί να φθάσει ακόμη και στα 1600 άτομα, δεν μπορούν να σιτισθούν από το παραπάνω κονδύλι, διότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να γίνει αντιστοίχιση των τροφείων με τον συγκεκριμένο αλλοδαπό. Ως εκ τούτου, δεν μπορούν να εκδοθούν, νομίμως, τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα για την εκταμίευση της δαπάνης. Καθώς μάλιστα ο χώρος δεν φυλάσσεται, δεν είναι σαφές ποιοι αλλοδαποί βρίσκονται στην ευθύνη της Αστυνομίας και ποιοι στην ευθύνη των Λιμενικών Αρχών, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει ότι η κάλυψη όλων των δαπανών των προαναχωρησιακών κέντρων από τα προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφής (νυν ενιαίου Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης, Ένταξης) δημιουργεί κενά χρηματοδότησης ανάλογα με την ομαλή ροή των σχετικών διαγωνιστικών διαδικασιών (λ.χ. κενά σε διερμηνείς, κοινωνικούς λειτουργούς και ψυχολόγους όλο το καλοκαίρι του 2014, κενά σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε όλα τα κέντρα την άνοιξη του 2015), με αποκορύφωμα τη λήξη του ετήσιου προγράμματος την 30/6/2015. Η καθυστέρηση επιμέρους διαγωνισμών δημιουργεί αντίστοιχα κενά που συνιστούν σοβαρές ελλείψεις στοιχειωδών συνθηκών διαβίωσης κρατούμενων και είναι συχνό φαινόμενο η καταδίκη της χώρας μας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για συνθήκες διοικητικής κράτησης που συνιστούν **αντικειμενική** παραβίαση του άρθρ.3 της ΕΣΔΑ για απάνθρωπη κι εξευτελιστική μεταχείριση [*S.D. κατά Ελλάδας, (11.06.2009), R.U. κατά Ελλάδας (07.06.2011), Rahimi κατά Ελλάδας (5.04.2011) κ.α.*].

Προκειμένου να εγκριθεί το σχετικό τεχνικό δελτίο και να καλυφθούν οι δαπάνες από το επταετές πρόγραμμα του ενιαίου πια Ευρωπαϊκού Ταμείου, εκκρεμεί επί του παρόντος η αλλαγή τη διαχειριστικής αρχής. Με τη νέα κυβερνητική δομή μετά τις εκλογές της 25^{ης} Ιανουαρίου 2015, η διαχειριστική αρχή (που ήταν το Υπουργείο ΔΤΠροΠο) αποφασίστηκε πλέον να θεσπιστεί στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, και ειδικά για τα θέματα Επιστροφών να ιδρυθεί εντεταλμένη διαχειριστική αρχή στο πλαίσιο του πρώην Υπουργείου ΔΤΠροΠο. Οι σχετικές προβλέψεις του νόμου ψηφίστηκαν πρόσφατα (άρθρ.9 παρ.6επ. του Ν.4332/15, Α'76/9-7-2015) και η εφαρμογή τους εξαρτάται από την έκδοση των ΚΥΑ που προβλέπονται στις παρ.12 και 13 του άρθρου αυτού.

Συνεπώς, αποτελεί επείγουσα προτεραιότητα η ομαλή και σταθερή κάλυψη των δαπανών διαβίωσης των εισερχομένων στα νησιά αλλοδαπών, κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό. Ο Συνήγορος είναι σε γνώση των προσπαθειών κάλυψης από το Υπουργείο Μετανάστευσης ποσών για τις άμεσες ανάγκες με σχετική πρόβλεψη εξαίρεσης εκταμίευσης από τους πρόσφατους περιορισμούς κίνησης κεφαλαίων.

Παράλληλα, επείγει η έκδοση των ΚΥΑ για τη διαχείριση των σχετικών προγραμμάτων των παρ. 12 και 13 του άρθρ.9 του πρόσφατου Ν.4332/15.

Επίσης ευκαταία θα ήταν η εκπόνηση ενός εναλλακτικού σχεδίου για την άμεση κάλυψη των αναγκών διαβίωσης σε όλα τα νησιά που εμφανίζουν προβλήματα αιχμής εισόδου προσφύγων και αλλοδαπών. Ένα επιχειρησιακό σχέδιο που θα ανταποκρινόταν στις στοιχειώδεις ανάγκες λ.χ. σίτισης των προσωρινώς διαβιούντων στα νησιά, θα ήταν καλύτερο από την πλήρη αποχή του Κράτους, όπως συμβαίνει λ.χ. στη νήσο Κω.

Οι νομοθετικές εξελίξεις για τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης της υποδοχής των εισερχομένων στα νησιά

Με τροπολογία της 13-6-2015, νυν διάταξη του άρθρ. 14 παρ.8 Ν.4332/2015, Α'76/9-7-2015) προβλέφθηκε η δυνατότητα χρηματοδότησης (σε ποσοστό 46% από τα έσοδα των παραβόλων έκδοσης ή ανανέωσης αδειών παραμονής) υπηρεσιών του Δημοσίου, νπδδ και ΟΤΑ που διαχειρίζονται θέματα μεταναστευτικής πολιτικής. Και στην επόμενη παράγραφο 9 της διάταξης αυτής προβλέφθηκε επίσης από την ίδια πηγή η χρηματοδότηση των ίδιων φορέων για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών πρώτης υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών και συγκεκριμένα για την προσωρινή τους στέγαση, τη σίτιση, την άμεση ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την εξασφάλιση ειδών πρώτης ανάγκης και τη μεταφορά τους εντός της ελληνικής επικράτειας.

Η εξέλιξη αυτή είναι ένα πρώτο πολύ θετικό βήμα για την εξομάλυνση της χρηματοδοτικής ροής, που σήμερα παρουσιάζει πολλά κενά, όπως προαναφέρθηκε, προκειμένου να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες υποδοχής των μαζικά εισερχομένων στα θαλάσσια ιδίως σύνορα της χώρας, όπως στη Λέσβο. Προϋποθέτει ωστόσο την άμεση έκδοση ΚΥΑ για την κατανομή των ποσών αυτών.

Η άμεση κάλυψη των αναγκών αυτών εναπόκειται πλέον στους ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού, οι οποίοι, δυνάμει της παρ. 10 του άρθρ. 14 του Ν.4332/2015, δύνανται πλέον να συνάπτουν κατά παρέκκλιση άλλων διατάξεων συμβάσεις για την κάλυψη έκτακτων και επείγουσών αναγκών πρώτης υποδοχής, ο χαρακτήρας των οποίων στοιχειοθετείται από την απλή γνώμη της οικείας Αστυνομικής ή Λιμενικής Αρχής. Συγκεκριμένα οι συμβάσεις αυτές επιτρέπεται να έχουν ως αντικείμενο την προσωρινή στέγαση, σίτιση, άμεση ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εξασφάλιση ειδών πρώτης ανάγκης και μεταφορά προς εγκαταστάσεις φιλοξενίας εντός των γεωγραφικών ορίων τους νεοεισερχομένων πολιτών τρίτων χωρών.

Συνεπώς, η κατανομή ποσών στους ΟΤΑ σύμφωνα με τη νέα διάταξη της παρ.10 του άρθρ. 14 του Ν.4332/2015 αποτελεί άμεση προτεραιότητα για την κάλυψη των υπαρκτών έκτακτων και επείγουσών αναγκών πρώτης υποδοχής στα νησιά αιχμής από πλευράς εισόδου μεταναστών και προσφύγων. Η έκδοση της προβλεπόμενης ΚΥΑ της παρ.9 του άρθρου αυτού για την κατανομή ποσών στους συγκεκριμένους ΟΤΑ θα ήταν το πρώτο απόδειγμα διοικητικής επίλυσης του προβλήματος.

Η μεταφορά στο εσωτερικό του νησιού ως ανθρώπινο δικαίωμα

«Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Υ.Α.) έχει ήδη εκφράσει την ανησυχία της για την ευημερία των προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων των εγκύων και των παιδιών, που αναγκάζονται να περπατούν έως και 60 χλμ. μέσα από τα βουνά για να φτάσουν στην κεντρική πόλη του νησιού, τη Μυτιλήνη. Η Υ.Α. χαιρετίζει την πρόσφατη τροποποίηση της ελληνικής νομοθεσίας, που θα απαλλάσσει από τη δίωξη, υπό ορισμένους όρους, όσους μεταφέρουν παράτυπα εισερχόμενους, και είναι έτοιμη να βοηθήσει τις αρχές να βρουν μια λύση στο ζήτημα της μεταφοράς των προσφύγων.³»

Η εκ του νόμου θετική υποχρέωση της Πολιτείας να παράσχει υπηρεσίες πρώτης υποδοχής σε όλους όσους συλλαμβάνονται για παράνομη διέλευση των συνόρων (άρθρ.7 Ν.3907/110) έχει βασίμως υποστηριχθεί (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, αναφορά με αρ.Φ. 203263/2015) ότι επιβάλλει στα αρμόδια διοικητικά όργανα να απέχουν από την απειλή δίωξης ατόμων που μεταφέρουν εθελοντικά με τα αυτοκίνητά τους εξαθλιωμένους μετανάστες προς τις αρμόδιες αστυνομικές και λιμενικές αρχές στην πρωτεύουσα του νησιού προκειμένου να καταγραφούν. Η δε μεταφορά ανθρώπων που χρήζουν διεθνούς

³ Ο.π. υποσημείωση 2

προστασίας προστατεύεται από κυρώσεις με ρητή διάταξη νόμου (άρθρ.30 παρ.6 Ν.4251/2014 από την ψήφισή του). Πλέον προβλέφθηκε ρητά και η εξαίρεση από κυρώσεις παρόμοιας ανθρωπιστικής μεταφοράς όλων των παράτυπα εισερχομένων στη χώρα, με την πρόσφατη διάταξη του Ν.4332/15 (Α΄76/9-7-2015, άρθρ.14 παρ.2). Ο Συνήγορος θεωρεί ότι η διάταξη αυτή είναι στη σωστή κατεύθυνση, δεδομένου ότι διαφυλάσσει τον σκοπό του ποινικού νομοθέτη, που συνίσταται στην καταπολέμηση της επιχείρησης «δουλεμπορίας». Ο Συνήγορος επισημαίνει ότι η ανθρωπιστική υποβοήθηση των προσώπων που βρίσκονται παράτυπα στη χώρα να φτάσουν στις αρμόδιες αρχές, ακόμη και πριν τη ρητή αυτή διάταξη, αποτελεί διευκόλυνση για την εκπλήρωση του δικαιώματος της αναφοράς στις αρχές, το οποίο το Σύνταγμα (άρθρ. 10) κατοχυρώνει για κάθε πρόσωπο, Έλληνα ή αλλοδαπό, χωρίς διάκριση⁴.

Η εφαρμογή ωστόσο της πρόσφατης ρύθμισης, η οποία προβλέπει την εξαίρεση από κυρώσεις της μεταφοράς στο εσωτερικό της χώρας, φαίνεται να συναντά προσκόμματα από τις αστυνομικές αρχές. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκε στον Συνήγορο από δικηγόρους και μέλη οργανώσεων πολιτών στη Λέσβο (Φ. 203429/16-7-2015) ότι παρατηρήθηκε παράλειψη των οργάνων που απαντούν στον αριθμό (100) άμεσης επέμβασης να καταγράψουν τα στοιχεία αυτού που καλεί για να ενημερώσει τις αρμόδιες αρχές, ελλείψει συγκεκριμένων οδηγιών (αναφέρθηκε η περίπτωση της τηλεφωνικής κλήσης στις 13-7-2015 για τη μεταφορά γυναικών, μεταξύ αυτών μιας υπέργηρης, καθώς και παιδιών, μεταξύ των οποίων ένα μωρό λίγων μηνών, προς τις λιμενικές αρχές Λέσβου προκειμένου να καταγραφούν). Στην ίδια αναφορά επισημαίνεται η προφορική ενημέρωση από οδηγούς ταξί στη Λέσβο ότι τους έχει δηλωθεί ότι γι'αυτούς εξακολουθεί να ισχύει η απαγόρευση μεταφοράς αλλοδαπών προς τις αρμόδιες αρχές στο εσωτερικό του νησιού, παρά τη νέα διάταξη νόμου.

Ο Συνήγορος παρατηρεί ότι η εξαίρεση από κυρώσεις για τη μεταφορά των παράτυπα εισερχομένων στη χώρα ενεργοποιείται κατά νόμον (άρθρ.30 παρ.6 Ν.4251/2014, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει από το άρθρ.14 παρ.2 Ν.4332/15) όταν η μεταφορά γίνεται α) «προς το σκοπό υπαγωγής στις διαδικασίες των άρθρων 83 του Ν.3386/2005 ή του άρθρου 13 του Ν.3907/2011» δηλαδή στις διατυπώσεις του νόμου περί αλλοδαπών για παράνομη είσοδο στη χώρα και στις διαδικασίες πρώτης υποδοχής, και β) «κατόπιν ενημέρωσης των αρμοδίων αστυνομικών και λιμενικών αρχών». Ο σκοπός επομένως της καταγραφής και της διαδικασίας υποδοχής των παράτυπα εισερχομένων και η ενημέρωση των αρμοδίων αρχών έχουν καταστεί όροι εφαρμογής της εξαίρεσης από κυρώσεις για τη διευκόλυνση μεταφοράς προς τις αρχές. Ο Συνήγορος παρακαλεί συνεπώς να δοθούν από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. οι σχετικές οδηγίες για την πλήρη ενημέρωση των αρμοδίων οργάνων και την ενιαία εφαρμογή της προσφάτως ψηφισθείσας διάταξης του άρθρ.14 παρ. 2 Ν.4332/15.

Η μέριμνα για τους ανηλίκους

Όλοι οι εμπλεκόμενοι τοπικοί παράγοντες φαίνεται να συμφωνούν ως προς την ανάγκη λειτουργίας ενός **ξενώνα για ασυνόδευτους ανηλίκους** στο νησί της Λέσβου όπου σημειώνεται η μεγαλύτερη εισροή ασυνόδευτων ανηλίκων. Σημειώθηκε άλλωστε ότι τέτοια δομή λειτουργούσε κατά το παρελθόν στην περιοχή της Αγιάσου. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να αποτραπεί η πολυήμερη ταλαιπωρία των ασυνόδευτων ανηλίκων, με την τοποθέτησή τους σε χώρους ακατάλληλους λόγω του ότι αποτελούν δομές κράτησης, χωρίς την αναγκαία προσαρμογή, οποιαδήποτε θετικά ερεθίσματα (δραστηριότητες, κατάλληλο υλικό) ή έστω επαρκείς συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας. Υποστηρίχθηκε μάλιστα ότι η αρχική αυτή αρνητική εμπειρία κράτησης, καθιστά στη συνέχεια αρνητικούς τους ανηλίκους σε σχέση με την τοποθέτησή τους σε ξενώνα (όταν τελικά οδηγηθούν εκεί) και αυξάνει την πιθανότητα διαφυγής τους. Προέκυψε επίσης η πρόταση (Μετάδραση) να λαμβάνεται κατά το δυνατόν υπόψη η ύπαρξη συγγενικών ή φιλικών δεσμών μεταξύ των ανηλίκων, κατά την αναζήτηση ξενώνα, ώστε να μειώνεται κατά το δυνατό η πιθανότητα να αποχώρησής τους, λίγες ημέρες μετά την τοποθέτησή.

⁴ Βλ. για το δικαίωμα αναφοράς και παρατηρήσεις Συνηγόρου του Πολίτη στο άρθρ.27 του Σχεδίου Νόμου Κώδικα Μετανάστευσης το Νοέμβριο 2013 εις <http://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.danews.145160>

Μέχρις ότου επιλυθεί το πρόβλημα της άμεσης τοποθέτησης σε ξενώνα (στο νησί), κρίνεται αναγκαίο να καταβληθούν επιπλέον προσπάθειες για την επιτάχυνση των διαδικασιών, ώστε να **μειωθεί περαιτέρω το διάστημα που μεσολαβεί από τον εντοπισμό ασυνόδευτου ανήλικου έως τη πραγματοποίηση της συνοδευόμενης μεταφοράς** στον χώρο φιλοξενίας. Στο πεδίο αυτό ο Συνήγορος προτίθεται να συνεργαστεί στο επόμενο διάστημα με τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες και τους φορείς (Γενική Γραμματεία Πληθυσμού & Κοινωνικής Συνοχής Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, ΕΚΚΑ, ΜΚΟ «Μετάδραση» κ.λπ.), ώστε να διερευνηθούν όλες οι δυνατότητες και να διατυπωθούν συγκεκριμένες προτάσεις, προς το συμφέρον του παιδιού.

Ο Συνήγορος προτείνει επίσης το άνοιγμα στην κοινότητα του Κέντρου, όπου φιλοξενούνται οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, σε συνεργασία με τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται ήδη εντός του Κέντρου, ώστε να βελτιωθούν οι συνθήκες παραμονής των παιδιών, να μειωθούν οι τυχόν εντάσεις και να βελτιωθεί η ψυχολογία των ανηλίκων. Για τον σκοπό αυτό, συζητήθηκε η δυνατότητα δημιουργίας **δικτύου ΜΚΟ και άλλων εθελοντικών φορέων που δραστηριοποιούνται στο νησί σε θέματα Δικαιωμάτων Παιδιού**, ώστε να υπάρξει καλύτερος συντονισμός για την κάλυψη των αναγκών των ασυνόδευτων ανηλίκων, πριν αλλά και μετά την καταγραφή τους, αλλά και για την θετική ενεργοποίηση μέσω ψυχαγωγικών και εκπαιδευτικών δράσεων. Προτάθηκαν ενδεικτικά δράσεις απασχόλησης των παιδιών με παιχνίδια, κατασκευές, αθλητικές δραστηριότητες, κ.λπ.

Οι παραπάνω διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου, σε συνέχεια των παρατηρήσεων του στην ετήσια έκθεσή του για το 2014 (σελ.147-154, [ειδική έκθεση για τις Επιστροφές στην ιστοσελίδα www.synigoros.gr](http://www.synigoros.gr)) αφορούν τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας, στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου για καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και διατύπωση οργανωτικών προτάσεων για τη διαφύλαξη της νομιμότητας και τον σεβασμό των δικαιωμάτων από την ελληνική διοίκηση. Δεν φιλοδοξούν βεβαίως να εξαντλήσουν το διάλογο για τα θέματα αυτά, ούτε βεβαίως θεωρούμε ότι η στόχευση της Πολιτείας θα έπρεπε να στρέφεται αποκλειστικά στη λήψη εσωτερικών οργανωτικών μέτρων.

Τα στοιχεία της Λέσβου και των άλλων νησιών σχετικά με την κατακόρυφη αύξηση μεικτών ροών, μεταναστευτικών και προσφυγικών, αναδεικνύουν τη σχηματικότητα της θέσης ότι μπορεί εύκολα να ανασχεθεί το μεταναστευτικό ρεύμα στα θαλάσσια σύνορα της ΕΕ. Δεδομένου ότι οι μαζικές μεικτές ροές αναγνωρίζονται ως υπαρκτό συνολικό ευρωπαϊκό ζήτημα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην ευρωπαϊκή ατζέντα της 13-5-2015 για τη μετανάστευση, το θέμα είναι κατά πόσον η ΕΕ μπορεί να προχωρήσει με γοργούς ρυθμούς στην υλοποίηση των μέτρων που πρότεινε η Επιτροπή, και μεταξύ αυτών σε άμεση μεταφορά εισερχομένων αιτούντων άσυλο από τη Μεσόγειο σε άλλες χώρες⁵. Ωστόσο, στο πλαίσιο των νησιών αιχμής, όπως είναι αυτά της Λέσβου, Κω και Λέρου, θα μπορούσε να ζητηθεί η έκτακτη βοήθεια που δέσμευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για περιοχές πρώτης υποδοχής που αντιμετωπίζουν μεγάλες μεταναστευτικές πιέσεις: *«βοήθεια στα κράτη μέλη που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή να δέχονται τον αυξημένο αριθμό μεταναστών»...* *«για να διπλασιαστεί η βοήθεια έκτακτης ανάγκης για όλα τα στάδια της διαδικασίας μετά την πρώτη άφιξη και τον έλεγχο των μεταναστών... (25 εκατ. ευρώ). Επίσης η Επιτροπή προτείνει να αυξηθούν οι πόροι του Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας κατά 5 εκατ. ευρώ για να καλύψει τη βοήθεια έκτακτης ανάγκης για τις δραστηριότητες επιτήρησης που διεξάγονται στο πλαίσιο των επιχειρήσεων 'Τρίτων' και 'Ποσειδών', όπως πρώτη ιατρική βοήθεια, αναγνώριση των στοιχείων των μεταναστών.»*

Ακολουθούν (με ταχυδρομική αποστολή) οι αναλυτικές διαπιστώσεις των κλιμακίων της επίσκεψης στη Λέσβο το διάστημα 16-17/6/2015, στη Λέρο και στην Κω το διάστημα 24-25/6/2015.

Αναμένοντας την ανταπόκρισή σας σύμφωνα με το άρθρ.4 παρ.5 του Ν.3094/03, είμαστε στη διάθεσή σας για διευκρινίσεις και περαιτέρω συνεργασία, στο πλαίσιο των καλών

⁵ Σημειωτέον ότι τα υποχρεωτικά ποσοστά ανακατανομής αιτούντων άσυλο απορρίφθηκαν στη Σύνοδο Κορυφής της 25-6-2015.

σχέσεων που ο Συνήγορος έχει αναπτύξει με τα συναρμόδια για τα θέματα αλλοδαπών Υπουργεία επί σειρά ετών κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του.

Με τιμή

Βασίλης Καρύδης
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Κοινοποίηση:

- Διευθύντρια της Υπηρεσίας Ασύλου
κα Μ.Σταυροπούλου, fax 210-6988688
- κ. Δήμαρχο Λέσβου, fax 22510 29300
- κα Περιφερειάρχη Β.Αιγαίου , fax 22510 46652
- κ. Γενικό Αστυνομικό Διευθυντή Β.Αιγαίου, fax 22510 29930, 22510 37093
- κ. Αστυνομικό Διευθυντή Λέσβου, fax 22510 28702
- κ. Λιμενάρχη Λέσβου, fax 22510 47888
- κ. Δήμαρχο Κω, fax 22420-23320
- κ. Έπαρχο Κω, fax 22420-28150
- κ Αστυνομικό Διευθυντή Κω, fax 22420-22588
- κ. Λιμενάρχη Κω, fax 22420-24185
- κ. Δήμαρχο Λέρου, fax 22470 23401
- κ. Διοικητή Αστυνομικού Τμήματος Λέρου, fax 22470 22221
- κ. Λιμενάρχη Λέρου, fax 22470 22334
- κα. Κατσίβελη, Ένωση Πολιτών Λέρου, fax 22470 23523
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, fax 210 6726417
- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, fax 210 3803774
- Μετάδραση , fax 210 5126442
- Γιατροί του Κόσμου, fax 210 3213850
- Γιατροί χωρίς Σύνορα
- Το Χωριο Ολοι Μαζι-κα Ε.Λατσούδη
- κα Ε.Βεληβασάκη, δικηγόρο
- Αλληλεγγύη Κω-Κίνηση Πολιτών